

A skót nemzet a devolúció előtt és után

Bevezetés

Számos történész a skótot tekinti a világ egyik legősibb nemzetének. Különösen hangozhat ez az állítás annak tudatában, hogy bár Skócia széles körű önkormányzatisággal, valamint 1999 óta saját parlamenttel is rendelkezik, mégsem tekinthető jelenleg önálló nemzetállamnak. A katalánokhoz és a baszkokhoz hasonlóan a skót nemzet állam nélküli nemzet, amely azonban korábban már rendelkezett több évszázados önálló államisággal.

Vizsgálatom folyamán nem kívánok abba a vitába belebocsátkozni, nemzetnek tekinthetjük-e a skótot, vagy mindössze csak a közös regionális tudat által összekapcsolt emberek csoportjának. Azt az elképzelést, miszerint a skótok korunkban önálló nemzetet alkotnak, elemzésem szempontjából tényként kezelem. Az elmúlt néhány évtizedben a skót nemzeti identitás rendkívüli mértékű megerősödésének lehettünk szemtanúi, melynek néhány releváns elemét dolgozatomban is fel kívánom vázolni. A kérdés, amit meg kívánok emellett vizsgálni, arra vonatkozik, hogy a skót nemzet a modernkor, a nemzeti és ipari forradalmak hatásainak terméke-e, vagy már több mint egy évezrede létező konstrukció. Ez az alapvető törésvonal húzódik meg a nemzetek eredetét vizsgáló modernista (instrumentalista) és a primordialista elméleteket megalkotó szerzők között.

Meglátásaim alapján Skócia fejlődését tekintve inkább az utóbbi, a primordialista álláspont áll közelebb a valósághoz. Egyik legismertebb képviselőjük, Anthony D. Smith elméletének tükrében megfelelően leírható a skót nép nemzetté válásának útja. Jelen tanulmányom keretei között e folyamat bemutatására teszek kísérletet az említett szerző elméleti fonalát követve. Először részletesebb leírást adok napjaink skót nacionalizmusáról és politikai folyamatairól, számot vetve az annak alakulására befolyással bíró tényezőkkel is, továbbá áttekintem a nemzetek eredetére vonatkozó főbb elméletek állításait, beleértve Anthony D. Smith álláspontját, végül történeti-fejlődési megközelítésben vizsgálom meg, hogy miként feleltethető meg a Smith-féle modell a skót nacionalizmus kialakulásának.

Korunk skót nacionalizmusa

Korunkban felerősödni látszik a skót nép nemzeti öntudata. Az említett álláspont az elmúlt évtizedek számos eseményével és folyamatával is alátámasztható, beleértve a gael nyelv fokozatos újjáéledését és a hosszú távon egyre inkább erősödő önálló államiságra vonatkozó igényt. Tanulmányom felvezető részében ezeket a tényezőket kívánom áttekinteni.

Előzmények

Skócia már a 9. század óta rendelkezett önálló államisággal. Ez a korszak kisebb-nagyobb „angol megszakításokkal” egészen 1707-ig tartott, amikor a skót és az angol parlament által elfogadott Egyesítési Törvény a két államot egybeolvasztotta Nagy-Britannia néven, értelemszerűen angol dominanciával. A skót parlament a továbbiakban megszűnt létezni, az Egyesült Királyság közös parlamentje, a Westminster vette át a szerepét, ahová a skótok népességbeli arányuknak megfelelően küldhettek képviselőket. Skóciának katasztrofális gazdasági helyzetében, a fellendülés reményéből adódóan kellett feladnia korábbi függetlenségét. Az önálló államiságról való lemondás tehát pragmatikus alapokon nyugodott.¹ A törvény a továbbiakban is garantálta az oktatáspolitikai önállóságának, a skót jogrendnek, illetve a skót presbiteriánus egyháznak a továbbélését.

Az egyesülést követő két évszázad meghozta a skót társadalomnak a várt gazdasági prosperitást, amely egyben az új brit állam iránti lojalitást is biztosította.² A materiális legitimizáció hozta létre és erősítette meg a skótokban a brit identitást. A kezdeti ellenállás az idő előrehaladtával fokozatosan megtört. A Napóleon elleni háborúban a skótok már önkéntesen is népességarányukon felül reprezentáltatták magukat a brit hadseregen belül, amellyel számottevően hozzájárultak a közös győzelemhez. A kialakult új típusú lojalitásnak köszönhetően Skóciát az 1840-es évekbeli nemzeti forradalmak szele sem érte el, amely döntően hozzájárult ahhoz, hogy a kezdetben sérülékeny unió, Nagy-Britannia legitimitása még a legradikálisabb nacionalisták körében se kérdőjeleződhessen meg.³

¹ Thompsen, Robert Christian: Egy új dal kezdete: a devolúcióhoz vezető út és az új skót parlament kezdetei. *Régió* (2000) Vol. 1. No. 1., 55–64.

² Grüber Károly: Macbethől Sean Conneryig. A skót nacionalizmus politikatörténeti vázlata. *Magyar Kisebbség* (2000) Vol. 6. No. 1., 90–132.

³ Devine, T. M.: In Bed with an Elephant: Almost Three Hundred Years of the Anglo-Scottish Union. *Scottish Affairs* (2006) Vol. 15. No. 3., 1–18.

A modern kor, a nemzeti és ipari forradalmak korszaka Európa más területeinek tendenciáival ellentétben tehát nem hozta el a skót tömegnacionalizmus korszakát. Skócia lakossága a 20. század második feléig mélyen integrált volt a brit társadalomba, az állami adminisztrációban és a hadseregben egyaránt felülreprezentáltak jelen. A győztes világháborúk, a közös nyelv és ellenségképek, majd az ötvenes évek jóléti állammal kapcsolatos konszenzusából fakadóan Skócia népe, amint azt korábban is említettük, racionálisan a brit identitás mellett foglalt állást, föléhelyezve azt a skótnak.⁴

A helyzet azonban a hetvenes évek gazdasági recessziójának, amely Skóciát gazdasági szerkezetének sajátosságai miatt különösen mélyen érintette, valamint a közel két évtizeden keresztül tartó konzervatív kormányzás hatására, gyökerelesen megváltozott.

A skót öntudat megerősödése

A gazdasági nehézségek az 1970-es évek elején aláaknázták a brit identitás korábban emlegetett materiális legitimitását a skótok szemében. A helyzetet csak tovább fokozta, hogy a frissen felfedezett északi-tengeri földgáz- és olajmezők kitermeléséből származó haszon, amely a gazdasági fellendülés lehetőségét hordozta magában, nem a skótokat, hanem a brit állam költségvetését gyarapította. Ennek a helyzetnek a megváltoztatását akkoriban a Skót Nemzeti Párt szorgalmazta a legnagyobb vehemenciával.⁵ A korábban már kontextusba helyezett gazdasági racionalitás ekkor a skót nemzeti identitás erősödésének teremtette meg a materiális alapját.

A skót nemzeti identitás expanziójának talán letriviálisabb bizonyítéka az ősi gael nyelv reneszánsza, amely természetesen kulturálisan is meghatározó jelentőségű. A hetvenes évek óta egyre inkább terjedőben van a kétnyelvű oktatás, napjainkban már a középiskolát is el lehet végezni az ősi skót nyelven. A kilencvenes évek óta az újságírás mellett már a televíziózásban is megjelent a gael nyelv. Mindezek ellenére egyelőre nem beszélhetünk széles körű gael nyelvismeretről a lakosság körében, mindössze Skócia északnyugati, vidékies részén használják számottevő arányban a tradicionális nyelvet, amelyet 2005-ben a skót parlament az angollal egyenrangúvá emelt.⁶

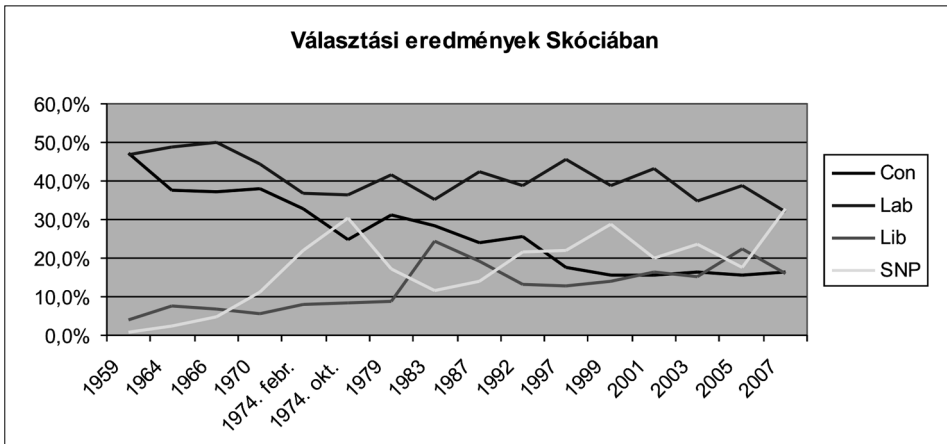
A nacionalizmus erősödése a gael nyelv reneszánsza mellett jól tetten érhető a Skócia teljes függetlenségének elérését egyedül már korábban zászlajára tűző Skót Nemzeti Párt (SNP) szavazatarányának emelkedésében is. Míg az említett párt a hetvenes évek előtt még az 5%-ot sem érte el a régióban, addig 1974-ben

⁴I. m. Grüber (2000) 95.

⁵Uo.

⁶Oliver, James: *Scottish Gaelic Identities: Contexts and Contingencies. Scottish Affairs*, (2005) Vol. 14. No. 1., 1–22.

az őszi westminsteri választásokon már 30% feletti eredménnyel szerepelt, illetve minden korábbinál több egyéni választókerületi mandátumot sikerült megszereznie. Az elmúlt három és fél évtizedben az említett párt már sohasem kapott kevesebbet a szavazatok egytizedénél, sőt a 2007-es skót parlamenti választásokon 32%-ot is meghaladó támogatottság mellett a legtöbb mandátumot szerezte meg, melynek köszönhetően kormányzó erővé vált. A legfrissebb, 2008-as közvélemény-kutatások alapján közel 40%-on áll az SNP. Mindeközben a status quót fenntartani kívánó unionista konzervatívok támogatottsága fokozatosan, arányaiban a korábbinak alig több mint harmadára csökkent, majd a 90-es évek vége óta 10-15%-on stabilizálódott.⁷ A devolúciós folyamatokat támogató Munkáspárt és a liberálisok támogatottsága kevésbé tűnik függőnek a skót nacionalizmus erősségétől, hiszen e pártok támogatottsága ritkán tért el számottevően az országos választásokon realizálódott támogatottsági átlaguktól. A liberálisok hosszú távon történő, szemmel követhető megerősödése egész Nagy-Britanniában megfigyelhető volt, nem kizárólag Skóciában, bár az általuk preferált föderális államberendezkedési modell kétségtelenül számos skót egyetértésével találkozik. Az alábbi ábrán, amely az elmúlt ötven év westminsteri és 1999 óta a skót parlamenti választások eredményeit tartalmazza, jól nyomon követhetők a fent felvázolt erőeltolódások:

1. ábra. Választási eredmények Skóciában.
 Forrás: Scottish Politics by Alba Publishing

⁷ Scottish Politics by Alba Publishing: <http://www.alba.org.uk/> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 26.)

Amikor a skót nacionalizmus felerősödéséről beszélünk, mindenképpen érdemes kitérnünk a skót régió devolúciós folyamataira, hiszen Nagy-Britannia decentralizációja az önálló skót államhoz vezető lépcső első fokaként is interpretálható.

Devolúciós folyamatok

Az SNP 70-es évekbeli megerősödése által is kifejezésre jutott társadalmi nyomás arra készítette az akkor kormányzó Munkáspártot, hogy a decentralizáció mellett való kiállással kifogja a szeptet a skót nacionalista párt vitorlájából.⁸ A kormányzó párt 1979-re ki is írta az önálló skót parlament megalapításáról a referendumot, azonban a választásokon való alacsony részvétel miatt a kísérlet kudarccal végződött, minek következtében mind a Munkáspárt, mind a Skót Nacionalista Párt presztízse komoly csorbát szenvedett. Még a referendum évében győzelmet aratott a Konzervatív Párt Nagy-Britanniában, megkezdve 18 évig tartó kormányzását, amellyel szembeni ellenállása az idő alatt összekovácsolta a skót társadalmat.

A konzervatív Thatcher- és Major-kormányok politikája nem találkozott a széles körű skót igényekkel sem gazdasági, sem társadalmi tekintetben. A konzervatívok a skót önkormányzatiságot egyértelműen elleneztek, kormányzásuk alatt a régió kérdéseivel is mindössze csak a Skót Hivatal foglalkozott. A fent említett párt, mint arra korábban is már kitértem, ez idő alatt egyre gyengébb választási eredményeket ért el Skóciában, miközben az Angliában változatlanul nagy népszerűsége sokáig kormányon tartotta. A kialakult helyzetet Devine választási diktatúráként interpretálta, hiszen a választási rendszer közel két évtizeden keresztül elősegítette, hogy Nagy-Britanniát, beleértve Skóciát, a skót nép akaratával szemben lehessen kormányozni.⁹ A 80-as évek végén ezért már számos skót elemző beszélt az „ítéletnap forgatókönyvről”, arról a napról, amikor Skóciában már senki sem fogja támogatni a konzervatívokat, a Westminsterből azonban mégis ők fogják kormányozni a skót népet.¹⁰ Az említett negatív forgatókönyv később mégsem következett be, hiszen 1997-ben a Munkáspárt elsőprő győzelmet aratott Nagy-Britanniában. A baloldali párt betartotta a skótok önrendelkezésére vonatkozó korábbi ígérését, így a rákövetkező évben megtartották a skót parlament létrehozásáról tartandó referendumot, amelyen a szavazók közel háromnegyede foglalt állást a decentralizáció mellett. A szavazók szűk kétharmada a választásokon az új skót parlament adóketési joga mellett is kiállt, ezáltal is

⁸ Győri Szabó Róbert: *Kisebbség, autonómia, regionalizmus*. Budapest, 2004, Osiris Kiadó, 19–35., illetve 154–160.

⁹ I. m. Devine (2006) 12.

¹⁰ Bond, Ross – Rosie, Michael: *National Identities in Post-Devolution Scotland*. Edinburgh, 2002, Institute of Governance at the University of Edinburgh.

növelve a valódi önkormányzatiság esélyeit.¹¹ Mindezek következtében 1999 óta Skóciának már széles körű jogosítványokkal rendelkező, önálló parlamentje van, amelyet négyévente újraszavaznak.

A parlament működésével kapcsolatos kezdeti tapasztalatok viszont csak részlegesen váltották be az új intézményhez fűzött kezdeti reményeket. A devolúciós népszavazás után öt évvel a brit és a skót parlament megítélése között számottevően csökkent a különbség, az utóbbi kárára. A pártok hatékonyságának értékelése szintén sokat romlott a kezdeti öt évben, egy 2003-as közvélemény-kutatás alapján az 1998-as 40%-kal ellentétben a megkérdezettek 75%-a már közömbösnek tartotta, mely pártok kormányozzák Skóciát. Még kevesebben hiszik, hogy a skót emberek véleményét bárki is képviselné a parlamentben. Míg a devolúciós népszavazás évében a megkérdezettek 79%-a hitte, hogy ő maga is hatással lehet a politikai döntéshozatalra, ez az arány öt évvel később 31%-osra olvadt. A különböző szakpolitikákkal (oktatás, egészségügy stb.) kapcsolatos várakozások szintén jelentősen mérséklődtek.¹² A várakozásokat alulmúló tapasztalatok hozzájárultak az önállósodási törekvések lehűtéséhez, amelyet már a jelenleg kormányzó pozícióban lévő Skót Nemzeti Párt sem tart napirenden. Fontos emellett megemlíteni, hogy a nemzeti önállóság gazdasági alapjául szemlélt gáz- és olajmezők kimerülése egyre relevánsabb kérdéssé vált, amely szintén nem erősíti az önálló államiság melletti érveket.

A nemzeti identitás erőssége számokban

A 19. század második felében alkotó Ernest Renan a nemzet fennállásának legfontosabb elemét a szubjektív azonosulásban látja, minek keretében a nemzet létezéséről annak tagjai „mindennapos népszavazással” döntenek. Addig, amíg az alkotó csoportok tagjai nemzetüket létezőnek tekintik, addig marad meg egy nemzet ténylegesen.¹³

A skót nemzeti identitás is felfogható Renan elmélete alapján. Amennyiben a Skóciában élő népek a skót identitásuk mellett állnak ki markánsabban, akkor létezőnek tekinthetjük a skót nemzetet. Az elmúlt harminc év folyamán ez a fajta elkötelezettség a skót identitás mellett jelentősen megnövekedett, amint azt az edinburghi egyetem kormányzati intézetének 2002-es nemzeti identitás kutatása keretében készült táblázata is jól mutatja:

¹¹ Scottish Politics by Alba Publishing: <http://www.alba.org.uk/> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 26.)

¹² McEwen, Nicola: Is Devolution at Risk?: Examining attitudes towards the Scottish Parliament in light of the 2003 Election. *Scottish Affairs*, (2003) Vol. 12. No. 2., 54–73.

¹³ I. m. Györi Szabó Róbert (2004)

Milyen nemzetiségűnek tekinti magát elsődlegesen?							
%	1974	1979	1992	1997	1999	2000	2001
Skót	65	56	72	72	77	80	77
Brit	31	38	25	20	17	13	16
egyéb / nem válaszol	4	6	3	8	6	7	7
Bázis	588	658	957	882	1482	1663	1605

2. ábra. Elsődleges nemzeti identitások Skóciában.

Forrás: Institute of Governance at the University of Edinburgh, 2002

A magukat skótként meghatározók aránya 1974 és 2001 között 12 százalékponttal emelkedett, napjainkban már megközelíti a 80%-ot. Ez alatt az idő alatt a magukat britnek tartók aránya közel felére csökkent, napjainkban már csak minden hatodik skóciai lakos tekinti elsődleges nemzeti identitásának a britet. Az elmúlt évtizedek folyamán a fiatalok körében alakult ki a skót öntudat a legerősebben, amint az említett intézet szerzőinek kutatása is alátámasztja.¹⁴ Az elmúlt évszázadok unionista nacionalizmusa napjainkban tehát mérséklődni látszik.

Az erős nemzeti identitása ellenére a függetlenség kérdésében a skót nép sokkal kevésbé tűnik egységesnek. Ez természetesen összefüggésben van az előbbiekben felvázolt skót parlament működésével kapcsolatban kialakult szkepszissel. 1998-ban Skócia függetlenségét lakosságának 56%-a pártolta, egy évtizeddel később ez az arány 41%-osra olvadt.¹⁵ Tehát a nemzeti tudat expanziója ellenére a skót államiság kialakulása optimistán fogalmazva is csak rögzös úton halad, amit jól szemléltet a Skót Nemzeti Párt korábban már említett mérséklődése a függetlenség kérdésében.

A skót államiság lehetőségeinek és a nemzeti identitás jelenkori állásának áttekintését követően szemrevételezem a további elemzésem keretként szolgáló nacionalizmuselméleteket, melyek közül is Anthony Smith elméletére helyezem a hangsúlyt, mivel ennek kontextusában fogom a skót nemzet kialakulását kutatni.

Elméletek a nemzetek eredetéről

A nacionalizmuselméleteket nagy vonalakban két fő csoportra oszthatjuk, a modernista, valamint a primordialista megközelítésekre. Tanulmányom jelen részében ezek fő mondanivalóit mutatom be röviden.

¹⁴I. m. Bond – Rosie (2002)

¹⁵Scottish Politics by Alba Publishing: <http://www.alba.org.uk/> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 26.)

Modernista megközelítések

A modernista elméleteknek a nemzetek kialakulására vonatkozó közös elképzelése, hogy a nemzet kitalált, konstruált, eszközjellegű közösség.¹⁶ Nacionalizmus a nemzeti és ipari forradalmak következményeként alakult ki, korábban nem létezett. Egyes szerzők szerint a modernizáció (iparosítás, városiasodás, tömegoktatás, politikai mobilizáció, kommunikáció és közlekedés fejlődése) korszakában az erőteljes társadalmi és gazdasági integráció homogenizálta a lakosságot. Más nézetek szerint részben az elit konstruálta a közös nemzeti öntudatot (történetírás, mítoszok és himnuszok, illetve a tömegoktatás által) céljainak (például háborús mozgósítás, gazdasági egységesítés) akadálytalanabb elérése érdekében. A nemzetet olyan pótlólagos identitásnak tekintették, amely az iparosítás és a szekularizáció hatására felbomlott kis, lokális közösségi identitások helyébe lép, megóva a társadalmat az elidegenedés okozta nihilizmustól.

Az instrumentalista elméletek képviselői között természetesen nincs teljes egység abban, hogy az említett elemek közül minek tulajdonítsanak komolyabb jelentőséget. Benedict Anderson elmélete alapján a nemzetet nem valós, hanem „képzelt közösségnek” érdemes tekinteni. A csoport tagjai nem ismerik egymást személyesen, mégis kölcsönös szolidaritást éreznek a másik iránt. Anderson meglátása szerint a „nyomdakapitalizmus” (könyvnyomtatás, a média, az oktatás elterjedése) hozta létre a nemzeti identitást.¹⁷ Ernest Gellner az iparosodás eredményeként eredezteti a nemzetek kialakulását. A nacionalizmus elterjesztése az elitnek állt érdekében, hiszen általa váltak kezelhetővé az akkortájt kialakuló nagy társadalmi egyenlőtlenségek következtében felmerülő feszültségek.¹⁸ Az új típusú kulturális kohézióra tehát az állam stabilitása miatt volt szükség. Michael Hechter a nacionalizmus kialakulásának kezdetét a közvetlen kormányzat kialakulásával hozta összefüggésbe. Az állam ekkortól kezdve közvetlenül is kapcsolatba tudott kerülni az egyénnel, nem volt szükség olyan mértékben a közvetítő szervekre. Ez a folyamat szintén a homogenizálódást segítette elő, ami a nemzetállamiság fontos előfeltétele.¹⁹

Danielle Conversi a fentebb vázolt elméleteket egyszerűen „összeesküvés-elméleteknek” nevezi, mivel az eliteknek túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítanak. Álláspontja szerint a 90-es évek kritikus folyamatai (szomáliai, ruandai

¹⁶I. m. Györi Szabó Róbert (2004)

¹⁷Anderson, Benedict: Képzelt közösségek. In Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek* (szöveggyűjtemény) Budapest, 2004, Rejtjel, 79–108.

¹⁸Gellner, Ernst: *A nacionalizmus kialakulása: a nemzet és az osztály mítoszai*. In Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek* (szöveggyűjtemény). Budapest, 2004, Rejtjel, 45–78.

¹⁹Hechter, Michael: *A nacionalizmus megfőkezése*. In Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek* (szöveggyűjtemény). Budapest, 2004, Rejtjel, 150–182.

népi társadalmak) cáfolatul szolgálnak a felülről történő egységesítés általi nemzetállam konstruálásának hatékonyságával szemben, amely jól rávilágít az egységes etnikai hovatartozás jelentőségére.²⁰

A primordialista elméletek

A premodern álláspontot valló szerzők, mint például Herder és Fichte, illetve az általában ebbe a kategóriába sorolt, bár számos tekintetben tőlük eltérő álláspontot valló Anthony D. Smith a nemzetet természetes közösségnek tekintik, nem konstruálnak. (Bár az utóbbi szerző a modernisták érvelésének számos pontját hajlandó elfogadni.) Nem a modern kor teremtette meg a nacionalizmust, hanem a nacionalizmus teremtette meg a modernitást. Elfogadják, hogy a nemzet bizonyos értelemben modern jelenség, azonban hozzáteszik, hogy a modern nemzeteknek is premodernnek a gyökereik. Ilyen premodern alap a közös származásba vetett hit, illetve a közös kultúra. A nemzet és az etnicitás tehát összekapcsolódik. Ezek alapján a nemzetek a tradicionális társadalmak korából eredeztethetőek.²¹

A továbbiakban legismertebb képviselőjük, Anthony D. Smith elméletét fejtem ki részletesebben, hiszen ez a felfogás képezi alapját további elemzéseimnek.

A Smith-féle nemzetfelfogás

Anthony Smith nemzetek kifejlődéséről szóló álláspontját az 1983-ban írott *Nemzetek eredete* (The Ethnic Origins of Nations) című művéből ismerhetjük meg. A szerzőt bár a primordialisták közé szokás sorolni, abban azonban mégis különbözik tőlük, hogy nem fogadja el azt az álláspontot, miszerint a nemzetek örök idők óta léteznek. A nemzetet a modernistákhoz hasonlóan ő is modern jelenségnek tekinti, ám velük ellentétben nem nevezi azt egyértelműen konstruálnak. A nemzetek kialakulása egyszerre organikus jelenség és az elit általi konstrukció eredménye, hiszen bizonyos korábban meglévő kulturális, nyelvi, vallási kohézióra, illetve földrajzilag körülhatárolható területre és közös történelmi emlékekre mindenképpen szükség volt a társadalmon belül, hogy kialakulhasson az egyének egymás iránti szolidaritásérzete. Nemzettudatok a semmiből nem teremődnek, kell hozzá közös identitás, közös csoportcél.²²

²⁰ Conversi, Danielle: A nacionalizmuselmélet három irányzata. In Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek* (szöveggyűjtemény). Budapest, 2004, Rejtjel, 315–328.

²¹ I. m. Györi Szabó Róbert (2004)

²² Smith, D. Anthony: A nemzetek eredete. In Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek* (szöveggyűjtemény). Budapest, 2004, Rejtjel, 204–229.

A nemzetek kialakulása nem tekinthető történelmileg determinált folyamatnak. „A történelmi nemzetek néha lassan kialakuló, máskor gyorsabban zajló, gyakran akadozó és szünetekkel tarkított folyamatok.”²³ Smith elmélete szerint tehát az emberi befolyás felett álló tényezők és az emberi akarat egyaránt hozzájárulnak a nemzetek kialakulásához. Miközben Európa nyugati felén a nemzetté válási folyamatok már a középkorban megkezdődtek, máshol mindezek később, esetleg még napjainkban sem valósultak meg. A nemzetté fejlődés alapjai a meglévő „etnikai magok” voltak, amelyek olyan közösségekből nőttek ki, melyek rendelkeztek már bizonyos, fentebb említett megkülönböztető tulajdonságokkal (közös történelmi emlékekkel, területtel, kultúrával, szolidaritással).

Lateriális és vertikális közösségek

Az eredetileg meglévő etnikai közösségeknek Smith meglátása szerint megkülönböztethető a lateriális és vertikális típusa. Míg előbbire a szélesebb, ám kevésbé körülhatárolt földrajzi terület, illetve az alacsonyabb társadalmi összetartozás-tudat volt jellemző (különösen az alsó néprétegekben), addig az utóbbi, vertikális és démotikus etnikai közösségekre a szűkebb, ám jobban körülhatárolt terület mélyebb közösségi integrációval párosult. A szerző álláspontja alapján sokkal tartósabbnak bizonyulnak a démotikusabb típusúhoz tartozó csoportok, melyek erősebb kohéziója megfelelő táptalajul szolgálhat a későbbi autonómia kivívásához.²⁴ Ez a megfigyelés a későbbiekben fontos adalék lehet a skót közösségi öntudat több évszázada tartó fennmaradásának magyarázatához.

A lateriális közösségek esetében a szerző meglátása szerint a társadalom bürokrácia általi inkorporációja teremtheti meg a közös társadalmi-nemzeti tudatot, identitást. A továbbiakban részletezett vertikálisoknál pedig az elit viselkedésének a szerepe emelendő ki.

Az etnikai múlt „újráfelfedezése”

A démotikus etnikumok nemzetté válási folyamatát az állam és igazgatási szervezete kevésbé befolyásolja, mint a lateriálisakét. „Ezekben a közösségekben a kulturális mítoszok, jelképek, emlékek és értékek közös készlete nemcsak nemzedékről nemzedékre öröklődik, hanem a közösség által elfoglalt területen vagy a közösség által alkotott zárványokban, valamint a teljes szociális vertikumban

²³ Uo. 206.

²⁴ Uo.

elterjedt.”²⁵ Ezek a tényezők segítettek fenntartani és tovább erősíteni a közösség társadalmi kötelékeit.

Az ilyen jellegű etnikumok körében, a nyugat-európai általános tendenciákkal ellentétben, az új világi értelmiségi réteg a nemzeti expanzióval szemben, a közösség hanyatlása közepette született meg. A dominánssal szemben alávetett kultúrákban ez a szekularizált értelmiségi kör volt a nemzetté való átalakulás motorja, szemben a lateriális etnikumok inkorporáló bürokratikus államával. Ennek a társadalmi csoportnak volt a feladata a közösség újrafelfedezése és megvalósítása. „Egy passzív, a domináns etnikum társadalmának a margóján önállóan életet élő, alávetett kisebbség helyén egy új, kompakt, politikailag aktív nemzetet kellett teremteni.”²⁶

Smith a démotikus etnikum állampolgári nemzetté válásának az alábbi pontjait különbözteti meg:²⁷

1. A periferikus, domináns kultúrához alkalmazkodó, passzív lét átalakítása aktív, politikailag mobilizált, egységes közösséggé.
2. A közösség „hazájának” területi lehatárolása.
3. Az említett területen élő lakosság gazdasági egységessége.
4. Az etnikai csoportok tagjainak jogi értelemben való állampolgárrá válása.
5. Politikai és erkölcsi szempontból a nép középpontba állítása, a mítoszok és közös történelmi emlékek elsajátítása révén.

A szerző a „nemzetnevelő értelmiségiek” céljai megvalósításának két fő módjára világít rá. Egyrészt lehetőségük van a tájnak, a „poetikus tereknek” a felhasználására, ezáltal ruházva fel azt történelmi jelentéstartalmakkal, ahol a tény és a legenda egybeolvad.²⁸ A másik módja a nemzet és a haza összekapcsolásának a történelmi jellegzetesség naturalizálása építészeti alkotások által. A két összetevő, a táj és a történelem felhasználása meghatározza a közösség hazáját, valamint sorsát és küldetését. Ezek az értelmiségi elit által koordinált folyamatok magukban hordozzák az etnikai rekonstrukció fogalmát.²⁹

„Kulturális háborúk”

Smith szerint a nemzetté válásnak van még egy további feltétele. Meg kell teremteni az adott népesség egységésítésére képes kulturális kereteket, hogy érvényesülhessen az erősebb szomszédos államok beolvasztási törekvéseivel szem-

²⁵ Uo. 218.

²⁶ Uo. 220.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo. 218.

²⁹ Uo.

beni akarat. A szerző kulcsfontosságú kérdésnek tekinti ennek kapcsán az etnikai alap erősségét. Smith meglátása szerint a kulturális konfliktus választja ki a potenciális nemzeteket azokból a közösségektől, amelyeknek az alkalmazkodás és a szubkulturális lét jutott osztályrészül.³⁰ A szekularizált értelmiség felelőssége ezért igen nagy abban a tekintetben, hogy képes-e a közösség kulturális mobilizációjára a rivális államok elleni kultúrharc segítségével által.

Dolgozatom további részében áttekintem, hogy a most felvázolt Smith-féle elmélet miként illeszkedik a skót nép nemzetté válási folyamatához.

A skót nacionalizmus történeti fejlődése Smith elméletének tükrében

Smith elmélete négy feltétel érvényesülése esetén alkalmazható a skót nemzeti identitás történelmi fejlődési folyamatára. Ezek a következők:

1. Először is igazolni kell, hogy a skót nemzet nem örök idők óta létező.
2. Továbbá fontos annak alátámasztása, miszerint a középkorban és a kora újkorban a skót etnikai közösség valóban vertikálisan szerveződött.
3. A vertikális közösségi alapok bemutatását követően ki kell emelni, mennyire játszott komoly szerepet az értelmiségi elit a modern nemzet kialakításában egyik oldalról a politikai mobilizáció területén, másik oldalról a további kulturális homogenizáció tekintetében.
4. Végül szükségesnek látom annak igazolását, hogy a skótok valóban „harcban állnak-e” kulturális értelemben az angolokkal.

Elemzésem további részeiben pontokba szedve igazolom a fent megfogalmazott állításokat, melyek bizonyossága esetén az alaphipotézisemet helytállóknak tekintem. Tanulmányom e pontok áttekintését követően a modernista álláspont kritikájával zárul.

A skót nemzet örök idők óta való létezésének kérdése

Meglátásom szerint elvethető az az állítás, miszerint már évezredek óta létezne skót nemzet. Ezt azok a történészek sem szokták egységesen állítani, akik a skótot tekintik a világ legősibb nemzetének. Példának okáért az említett csoportba tartozó Kristen Post Walton történész, a Salisbury Egyetem tanára is azt vallja, hogy a nemzeti identitás nem jöhetett létre a középkor előtt, akkor is csak abban az esetben, ha feudális rendszer és az uralkodó iránti lojalitást a közös csoportön-

³⁰Uo.

tudat és az állam iránti lojalitás váltotta fel. A szerző Skócián belül ezt az öntudatot és lojalitást először a 13. század végi angolok elleni háborúkban, valamint az azt követő, a pápához intézett 1320-as arbroathi kiáltványban véli felfedezni. Álláspontja szerint Skóciában a feudális rendszer gyengesége (a nemesség nem rendelkezett komolyabban említésre méltó privilégiumokkal) és az angolok elleni permanens háborúk elősegítették egy, a korban megszokottnál magasabb szintű, társadalmilag mélyebben beágyazott csoportöntudat kifejlődését.³¹

Azért sem beszélhetünk évezredekre visszamenően skót népről, mivel Skócia területét sem a kelták 5–6. századbeli betelepülése előtti, sem az az utáni időszakban nem lakta egységes etnikai csoport, jól körülhatárolható területekkel. A kora középkor hajnalán négy törzscsoportnak is osztoznia kellett a későbbi Skócia területén. Az előbb említett kelták (akik a skótok elődei) mellett egyaránt a régió lakói közé tartoztak a piktek, valamint a walesihez hasonló, illetve northumbriai angol nyelvet beszélő törzsek.³² Egészen a 9. századig, amíg Kenneth McAlpin nem kebelezte be az említett területeken élő törzseket, nem is igazán használható a Skócia megnevezés, nem is beszélve arról, hogy halála után ismét a törzsek közötti küzdelem anarchiájába süllyedtek Skócia népei.³³ A közönség első kollektív élményeire (az angolokkal való rendszeressé váló háborúkra), amelyekkel szemben való közös védekezés az identitás alapja lehetett, egészen a középkor második feléig várni kellett.

A középkor előtt tehát a nemzet tulajdonságainak Skóciában sem objektív, sem szubjektív elemeiről nem beszélhetünk. Azok kialakulása a későbbi időkben vált lehetségessé. A továbbiakban rátérek a következő fent említett tényező bizonyítására, miszerint a skót nép a középkorban és a kora újkorban vertikálisan szerveződött közösségnek volt tekinthető.

A skót nép mint vertikális közösség

A skót nép álláspontom szerint a nemzetté fejlődése előtt vertikális közösségként létezett. A Smith által vertikálisan szerveződő közösségeknek nevezett csoportok mindkét fő alapeleme, a viszonylag szűk földrajzi lehatároltság, illetve az alsóbb társadalmi rétegek állam céljaival való azonosulása egyaránt megjelenik a skótoknál. Földrajzilag jól körülhatárolható, birodalmakhoz képest igen kicsinek mondható közös területtel rendelkeztek, melynek alsóbb társadalmi rétegei is mélyebben integrálódtak már a középkor folyamán.

³¹ Walton, Kristen Post: Scottish Nationalism Before 1789: An Ideology, a Sentiment, or a Creation?, *International Social Science Review* (2006) Vol. 81. No. 3., 111–134.

³² I. m. Grüber (2000)

³³ Uo.

Az említett magasabb célú azonosulás már a 13. század végén is megjelent az angolokkal szemben megvívott csatákban. A társadalmi ranglétrán lejjebb elhelyezkedő csoportok az adott korhoz képest igen magas arányban voltak önként mobilizálhatóak az ellenséggel szembeni küzdelemre.³⁴ Mindennek okát, mint korábban már említettük, a gyenge feudális rendszerben kereshetjük. Miközben a nemesek számottevő hányada vonakodott harcba menni az angolok ellen, addig William Wallace seregében egyszerű emberek tömege vett részt.³⁵ A korai csoportöntudat kialakulása tehát igen komoly feltételként szolgált a skót állam középkori stabilitásához és függetlenségéhez.

A vertikális közösséggé való alakulásnak fontos eleme lehetett a közös valósi identitás is, amely szintén megkülönböztette őket az angoloktól. Nem lehet véletlen, hogy a skót elit annyira ragaszkodott az önálló vallásgyakorlás jogához, egyháza függetlenségéhez, mind az 1638-as Nemzeti Szerződés, mind az 1707-es Egyesülési Törvény deklarációkora.

Induktívan megközelítve a kérdést, azt is érdemes megvizsgálni, miért nem tartozhatott a skót nép a lateriális közösségek közé. A lateriálisan szerveződő közösségekben, mint azt korábban Smith elméletének taglalásánál érintettem, az állami bürokráciának van szerepe a modern kori nemzetté válás folyamatában. Az alsóbb néprétegek és a periferiális régiók a „bürokratikus bekebelezés” által fokozatosan válnak részévé a domináns etnikai magon alapuló nemzetnek.³⁶ Lényeges elem Skócia esetén, hogy a modern nemzettudat kialakulásának időszakában a skótok állama már nem volt függetlennek tekinthető, hanem Nagy-Britannia részét alkotta. Éppen ezért az említett állami bürokratikus inkorporáció csak a brit nemzet kialakításában játszhatott szerepet, a skótéban semmiképp. (Az előbbi kialakításában viszont álláspontom szerint valóban komoly volt a jelentősége az állami centralizációnak.) Állam nélküli nemzeteknél az állam szerepe a nemzeti identitás kiformalásában nem értelmezhető, ezért Skócia esetében, mivel mégis beszélhetünk kialakult modern értelemben vett nemzetről (már a devolúciós folyamatok előtt is), feltételezhetjük annak egy korábbi vertikális közösségi alapját is.

Az értelmiség szerepe a nemzetformálásban

A vertikális közösségek nemzetté alakításában az értelmiségi eliteknek volt a legkomolyabb szerepük. Azt, hogy ez Skóciára mennyiben igaz, jelen részben kívánom megvizsgálni. A kérdés tárgyalását két részre érdemes felbontani. Először az értelmiség politikai mobilizáció növelésében való szerepét, majd utána a kulturális homogenizációra gyakorolt hatását fogom röviden áttekinteni.

³⁴Uo.

³⁵Uo.

³⁶I. m. Smith (1986)

Az értelmiség szerepe a politikai mobilizációban

A kérdés tárgyalásánál fontos kiemelni, hogy Skóciában már igen korán, 1832-ben a Skót Reformügyi Törvény a korhoz képest igen széleskörűen kiterjesztette a választójogot a közös brit parlamentbe, a Westminsterbe. Tömegpolitikáról azonban még egy jó ideig nem beszélhetünk Skócia a kapcsán. Olyanról pláne nem, amely skót identitáson alapult volna.

A legkorábban a 19. század első felében a skót chartista munkásmozgalom próbálkozott több-kevesebb sikerrel mobilizálni a skót munkásnépet, az azonban a skót nemzeti retorika esetleges mozgósító erejével nem élt.³⁷ Az első, igazán a skót nemzeti öntudatra alapozó politikai szerveződés megalakulására a 20. század elejéig kellett várni. A korabeli nacionalista értelmiségek jellemzően a Liberális Párthoz csatlakoztak (melynek keretén belül 1853-tól a Skót Önrendelkezési Egylet is működött), amely szervezet egészen az 1880-as évekig kiállt a skótok önrendelkezése mellett. Az említett párt ír nacionalizmushoz való viszonyára alapuló szakadását követően a nacionalista csoportok a Független Munkáspárthoz közeledtek, amely ennek köszönhetően komoly skót gyökerekkel rendelkezik.³⁸

A Skót Önrendelkezési Egylet 1918-as újraélesztési kísérletének kudarcát követően 1928-ban jött létre a Skót Nemzeti Párt (SNP), amely a későbbiekben jelentős szerepet játszott a skót nép politikai mobilizációjában, illetve a skót nemzeti identitás megerősítésében. Az SNP megalapításában jelentős szerepet vállaltak az akkori baloldali értelmiségek, mint Roland Muirhead, Hugh MacDiarmid, R. B. Cunnugame Gramham, illetve John MacCormick.³⁹ A Skót Nemzeti Párt egyedülként tűzte zászlajára Skócia függetlenségének a célját, amelyhez többé-kevésbé azóta is tartja magát, azonban az értelmiségi elit által létrehozott politikai erőnek egészen a 70-es évek eseményeiig várnia kellett arra, hogy komolyabb támogatásra tegyen szert, általa növelve mozgósító erejét.

Nem állítom azt, hogy a skót nemzeti tudat az említett értelmiség tevékenységének hatására erősödött meg, de azt igen, hogy a 70-es évek sokkjaira reagálva megerősödő skót identitás intézményesüléséhez nagy szükség volt az általuk létrehozott Skót Nemzeti Pártra.

³⁷I. m. Grüber (2000)

³⁸Uo.

³⁹Uo.

Az értelmiség szerepe a kulturális identitás megerősítésében

A skót nép nemzetté válásához szükség volt az értelmiségi elit részéről a történelmi tudat, a mítoszok létrehozására, valamint a közös terület és történelem romantizálására tett erőfeszítéseire. Az említett folyamatok jellemzően már a 18. század végén, illetve a 19. század folyamán lejátszódtak.

Az előbbieken felvázolt erőfeszítések különösen nagy jelentőségűek voltak az európai tömegnacionalizmus korának Skóciájában, hiszen, mint korábban már említettem, Skócia 1707 óta nem volt független. A modern kor kihívásainak áradatával szemben, amelynek lényege a brit nemzeti azonosságtudat kialakítása a különböző egyéneknél, a skót nép öntudatának megtartásához, valamint az identitásának azon okból történő megerősítéséhez, hogy később a nemzetté válás alapja lehessen, meghatározó szerepet kellett játszaniuk a kor íróinak és költőinek. Mivel Skóciának az időtájt nem volt jelene, a múltjához, a történelméhez kellett fordulnia.⁴⁰ A történelem romantizálásának fontossága az egyének közötti összetartó erő megtartásában tehát a skót nép állam nélküli nemzet jellegéből adódik.

Csak néhányat megemlítve az említett kor nagy íróiból és költőiből, nem kerülheti el a figyelmünket példának okáért Sir Walter Scott munkássága, aki a történelmi ábrándok színes felidézőjeként, a skót táj és a skót múlt poétájaként vált ismertté a 19. század elején. Skóciában ő tekinthető a romantikus történelmi regények atyjának. Nem kevésbé jelentős Robert Burns munkássága sem, akit a skótok Petőfijének is nevezhetnénk. Az ő költészete szintén a skót hagyományokban gyökerezett. Tekintve mindezt, elmondhatjuk, hogy a skót irodalom jellemző vonásai közé tartozott a múlt és a táj fetiszizálása.

A skót irodalomnak a közösség „brit árral szembeni” fenntartása céljával érdekében állt összemosni néhány olyan műfajt, mint például a romantikus történetek és az objektív történelem, valamint a nemzeti mítoszokat és a történelmi regényeket. A tudományosság és az erkölcsiség nem váltak szét egymástól.⁴¹ David McCrone még erősebben fogalmaz, amikor Skóciát tudat szülte vidéknek, képzelt helynek nevezi. Álláspontja szerint a skót mítoszok és legendák „gyártása” annak elkendőzését szolgálja, hogy hiányoznak a formális politikai intézményei. A skót történelem is elsősorban a letűnt romantikus történelmi korok leírására összpontosít.⁴² Az adott kor skót írói a távoli és dicsőséges múltat tették közösen megélhető nemzeti történelemmé. Felmagasztalták a közös haza szimbolikus

⁴⁰ McCrone, David: *Skócia: ország, társadalom, nemzet?*, Regió (2000) Vol. 11. No. 1, 65–86.

⁴¹ Bardsley, Alyson: In and Around the Borders of the Nation in Scott's Guy Mannering. *Nineteenth-Century Context* (2002) Vol. 24. No. 4., 397–415.

⁴² I. m. McCrone (2000)

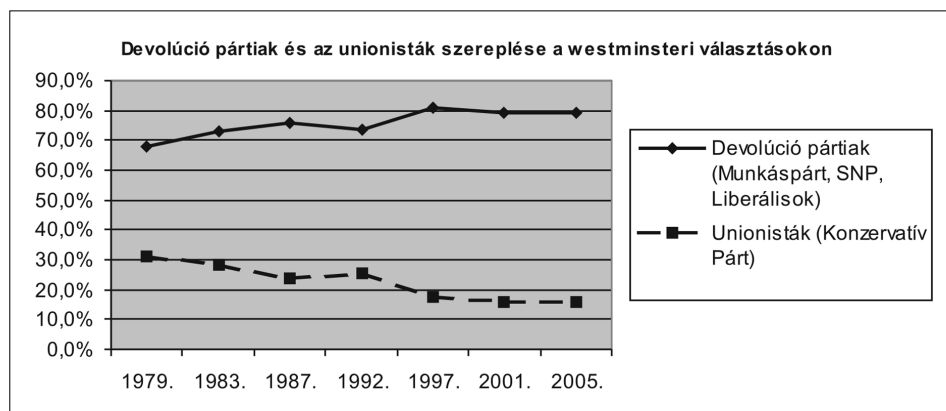
megteremtésének érdekében a skót vidék vadregényes tájait.⁴³ Ezek a tényezők kísértetiesen egybevágnak Anthony D. Smith elméletével.

A következő részben rátérek Smith érvelése utolsó elemének vizsgálatára, arra, hogy vajon valóban kulturális harcban állnak-e a skótok az angolokkal?

Az angolok elleni kulturális háború

A kulturális háború fogalmi meghatározása okozhat problémákat, hiszen Smith elméletében nincs konkrétan definiálva, mit is érthetünk rajta. Amennyiben ezzel a kérdéssel foglalkozunk, óhatatlanul abba a korlátba ütközhetünk, hogy saját elképzelésünk alapján definiáljuk a fogalmat. Ennek elkerülése érdekében próbálunk néhány objektívabbnak tekinthető mérési módot találni, illetve bemutatni a kulturális háború erősségére vonatkozóan.

Az egyik ilyen elem a nemzeti önrendelkezés lehet a nemzeti önrendelkezésre, a nagyobb mértékű decentralizációra való törekvés, a Westminster mindenhatóságával szemben. Az ebben a tekintetben a zajló harc fokozódása meglátásom szerint jól lemérhető a devolúciót, decentralizációt vagy függetlenséget sürgető pártoknak az unionista Konzervatív Párttal szembeni népszerűségének a növekedésén. Az említett tendencia jól szemmel követhető az alábbi ábrán, amely 1979 óta mutatja a két pártcsoport szereplését az általános választásokon:

2. ábra.

Forrás: Scottish Politics by Alba Publishing

⁴³I. m. Grüber (2000)

A kulturális harc méretének növekedését jelzik az 1979-es és az 1997-es devolúciós népszavazás eredményeinek eltérései is. Míg az előbbi szavazáson a választók alig több mint fele állt ki az önálló skót parlament mellett, addig az utóbbin már csaknem háromnegyedük választotta a decentralizáció útját.⁴⁴

A kulturális szembenállást erősítő tényezőnek tekinthetjük mindezek mellett a briteket összetartó fonalaknak a meggyengülését is. A korábbi közös ellenségképek, példának okáért, amelyek a világháborúk folyamán egészen tisztán körvonalazódtak, az elmúlt évtizedekben eltűnni látszanak.⁴⁵ A skót emberek többek között lényegesen optimistábban tekintenek az Európai Unióra az erősen euroszkeptikus angoloknál, miközben egyre inkább hajlamosak magukat kulturálisan az angolokkal szemben meghatározni. Ez utóbbit mutatják a korábbi kelta eredetű gael nyelv újjáélesztésére folytatott kísérletek is, amelynek jelenkori expanziójára dolgozatom korábbi részében már szót ejtettem.

Mindezek alapján létezőnek vélem a két nép közötti kulturális szembenállást is. Smith elméletének fontosabb elemeinek alátámasztását követően hipotézisem igazolásának utolsó pontjára kívánok rátérni, minek alapján a modernista elméletekkel nem írható le a skót nép nemzetté fejlődésének a folyamata.

A modernista elméletek korlátai

A primordialista nemzetfelfogáshoz közelebb álló Anthony D. Smith elméletével szemben a modernista elképzelések a skót nemzet kialakulásával kapcsolatosan több lényeges kérdésre sem képesek meglátásom szerint megfelelő választ adni.

Az egyik ilyen problémának azt látom, hogy a modernisták szemléletében elméletileg nem jöhetett volna létre az egyébként létező skót nemzet. Mind az állami centralizáció, a Hechter elméletében szereplő közvetlen kormányzás kialakulása, mind pedig a Gellner elméletében nagy jelentőségre szert tevő ipari fejlődés alapján azt feltételezhetnénk, hogy a várt homogenizáció az idő előrehaladtával a brit társadalom egyre szilárdabbá válik. Azonban mindezek ellenére korunkban mégiscsak megerősödött a skót nép öntudata, miközben brit identitása egyre inkább meggyengült. Ez nézőpontom szerint a modernista elméleteket alapjaiban cáfolja meg, annak ellenére, hogy a 20. század közepe környékén Skócia tekintetében is még érvényesek lehettek volna.

A másik tényező, amelyre meglátásom szerint nem adnak magyarázatot a modernista elméletek, az a vertikális közösségek létezésének ténye a középkorban. A modern kor, az ipari fejlődés, a kulturális expanzió és az állami centralizá-

⁴⁴Scottish Politics by Alba Publishing: <http://www.alba.org.uk/> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 26.)

⁴⁵I. m. Grüber (2000)

ció hatására megtörténő homogenizáció alapjai véleményem szerint a Smith által felvázolt két alternatív középkori, kora újkori közösségtípusból csak a laterális lehet. A skótok és más egyéb, állam nélküli nemzetek kialakulását nem magyarázzák meg.

Mindezen korlátokat figyelembe véve nem tartom a skót nacionalizmus fejlődésére jó magyarázó elméleteknek a modernista tanokat. Anthony D. Smith elmélete meglehet, hogy számos modern nemzetállam, mint például a francia vagy az olasz kialakulására nem szolgál jó magyarázatként, azonban a Skóciához hasonló állam nélküli nemzetek egy részének a fejlődését meglátásom szerint jól lehet írni tükrében.

Összegzés

Összegezvén az eddig leírtakat, dolgozatomban a jelenkori skót nacionalizmus és államiség kialakulása dinamikájának bemutatását követően a skót nép nemzeté fejlődési szakaszait vizsgáltam meg, középpontba állítva azt a kérdést, miszerint melyik nacionalizmusra vonatkozó elmélettel írható le a legpontosabban az említett folyamat.

Alapfeltevésem szerint a skót nép nemzeté válásának útja legjobban Anthony D. Smith mérsékelten primordialista felfogású elmélete segítségével mutatható be. Hipotézisemet a skót nemzeti öntudat fejlődésének történelmi áttekintése által kívántam igazolni, amellyel kapcsolatosan Smith elméletét négy feltétel mellett tekintettem érvényesnek. Ezen feltételek alátámasztásával igazoltam a fenti hipotézist.

Először azt kívántam bebizonyítani, hogy a nemzet nem örök idők óta létező szerveződés, másodjára azt támasztottam alá, miszerint a skót nép a nemzeté válása előtti időszakban vertikális közösségként működött, majd felhívtam a figyelmet az értelmiség politikai és kulturális mobilizációs törekvéseire, ezek után megpróbáltam szemléltetni a skótoknak az angolokkal kapcsolatos, korunkban kialakult kulturális szembenállását, amely szintén fontos adaléka a nemzeti öntudat kialakulásának. Dolgozatom végén röviden a modernista elméletek általam feltételezett korlátaira is rávilágítottam, amennyiben azokat segítségül kívánnánk hívni a skót nacionalizmus kutatásához.

Skócia mellett izgalmas kutatási téma lehet más, állammal nem rendelkező nemzeti közösségek (baszkok, katalánok, kurdok) nacionalizmusának, fejlődésének a vizsgálata is. Megválaszolhatóvá válna talán az a kérdés, hogy csak a skót nép nemzeté alakulási folyamatára nem lehet alkalmazni a modernista elméletet, vagy esetlegesen más állam nélküli nemzetekre is igaz lehet ez az állítás.